सिविन-नेपाल र प्लान नेपालको साझेदारीमा प्रकाशित

jif{!, c+s (, c;f/ @)^$, sf7df08f}

o; c+sdf=====

!= ;DkfbsLo

@= ;Gbe{!@ hg' M ljZn]f0f

#= ;Gbe{ /fli6«o gLlt

$= k|gf]Q/

%= ultljlwx?

^= afnaflnsf ;DaGwL tYo====

✍ ;DkfbsLo≫

!! lbgsf]ljBfno aGb / o;sf]cf}rTo

११ दिनसम्म विद्यालय बन्द हुँदा बालबालिकाले फूर्सदमात्र पाएनन्, उनीहरुका अभिभावकहरुले थुप्रै सास्ती खेप्नुपर्‍यो । आफूले नखाइ नखाइ जोरजाम गरेर भएपनि विद्यालयमा आफ्ना नानीहरुलाई भर्ना गरेर पढाइरहेका अभिभावकहरुलाई त झनै मर्का पर्‍यो । एक त आफ्ना नानीहरुको भविष्य बिग्रने पीर, अर्कोतर्फ आफ्नो लगानी बालुवामा पानी बराबर होला भन्ने चिन्ता ।

निश्चय पनि बन्दको असर दीर्घकालीन रुपमा बालबालिकालाई परिरहने देखिन्छ । अझ माध्यमिक तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुलाई त निकट भविष्यमानै हुने प्रवेशिका परीक्षामा समेत प्रत्यक्ष रुपमा प्रभााव पार्ने निश्चितप्राय देखिन्छ । बन्द कुनै स्वार्थको निम्ति गरिने गरेको देखिन्छ हाम्रो सन्दर्भलाई नियाँल्ने हो भने । खासगरी राजनैतिक पार्टीहरु, उनका भातृसंगठन वा अन्य पेशागत संगसंगठनहरु जोसुकैले पनि आफ्ना मागको शान्तिपूर्ण समाधान सजिलै सम्भव नुहने राज्य प्रणाली स्थापित भएपछि आन्दोलन, हड्ताल वा बन्द नेपाली समाजको स्थायी चरित्र बन्दै जानु अत्यन्त चिन्ताजनक अवस्था हो । त्यसमाथि पनि यस्तो बेथितिलाई विद्यालय जस्तो गरिमामय स्थानमा समेत प्रयोग गरिनुले अत्यन्त दर्दनाक स्थितिको उजागर गर्‍यो यसपाली ।

निजी विद्यालयमा पनि सरकारीसरह तलब सुविधा पाउनुपर्ने लगायतका माग राख्दै शैक्षिक गणतान्त्रिक मञ्चले जेठ ३ गतेदेखि गरेको अनिश्चितकालीन बन्दका कारण ११ दिनसम्म देशका सम्पूर्ण विद्यालयमा पठनपाठन ठप्प अवस्थामा रहे । जसको कारण करिब ३५ हजार विद्यालयका ७० लाख बालबालिका घरमै बस्न बाध्य भए सो अवधिमा । यसले उनीहरुको शिक्षामा दुरगामी असर पार्ने निश्चित छ । त्यसै त हाम्रो देशको शिक्षामा गुणस्तरीयता खँस्कदो छ भने, यस्ता खालका अवरोध र बन्दका कारण त्यसको दीर्घकालीन असर बालबालिकामा पर्ने देखिन्छ । आन्दोलनको नाममा विद्यालय बन्द गर्ने प्रवृत्ति अत्यन्त आत्मघाती हो । नेपालमा यसअघि पनि कुनै पनि द्वन्द्व वा हिंसा हुँदा त्यसको सुरुको निसाना बालबालिका हुने गरेका छन् । अझ यस अवस्थामा विद्यालय र बालबालिकाको शिक्षा पाउने अधिकारप्रतिको जुन लापरबाही देखियो यसलाई जघन्य अपराध नै मानिनुपर्दछ । यसले भविष्यमा समेत यो पूस्तालाई प्रत्यक्ष असर पारिरहनेछ ।

विरोध वा बन्दको आयोजना गर्दा त्यसको प्रत्यक्ष प्रभावमा त बालबालिकाहरु बेसी नै पर्ने गर्दछन् । सामान्यतया, बालबालिकाहरु प्रत्यक्ष रुपमा प्रभावित भएको देखिन्छ, कुनै न कुनै बाहनामा । अझ् उनीहरुको शिक्षामा प्रभाव पार्ने खालका गतिविधिहरु अहिले त बेसी नै बन्ने गरेका छन् । चाहे त्यो बन्द होस् वा शैक्षिक हड्ताल वा लोकतान्त्रिक अधिकारका लागि गरिएका जायज मागहरु नै किन नहुन् । त्यसमा समेत बालबालिकाको शिक्षालाई प्रभाव पार्ने खालका गतिविधिहरु सञ्चालन हुँदा त्यसको दीर्घकालीन असर बालबालिकाहरुलाई पर्ने गरेको छ ।

एक दशक भन्दा लामो सशस्त्र द्वन्द्व समेत वार्ताका माध्यमबाट समाप्त भई शान्ति प्रक्रिया थालनी भएको तथा जनआन्दोलनबाट स्थापित हुन पुगेको लोकतन्त्रलाई सुदृढ गर्नुपर्ने विद्यमान परिस्थितिमा समाजका अति संवेदनशील अवस्थाका बालबालिकाको आधारभूत अधिकार उल्लंघन गर्ने गरी विद्यालय बन्द गरिनुलाई उचित मान्न सकिदैन । बालबालिकालाई शान्ति क्षेत्रका रुपमा स्थापित गर्दै बालबालिकाको पठनपाठनमा कुनै पनि ढङ्गले अवरोध सिर्जना नगर्ने तर्फ सबै पक्षबाट प्रतिबद्धता जनाईदै गरिएको अवस्थामा देशव्यापी विद्यालय बन्दले सरोकारवाला पक्षहरु नै बालअधिकार प्रति संवेदनशील नभएको देखिन आएको छ । यसमा अझ शिक्षक संगठनहरु झनै जिम्मेवार हुनुपर्नेमा उनीहरुको संवेदनशीलता गुमेको भान भयो । पटक-पटक बन्दको विरोध गरेर तुरुन्त विद्यालय खुलाउनको लागि विभिन्न मानवअधिकारवादी संघसंस्था, अभिभावक लगायत नागरिक समाजको आग्रहलाई समेत वेवास्ता गरे आन्दोलकारीले । फलतः यसपाली इतिहासमै यतिधेरै लामो बन्दको सास्ती खेप्नुपर्‍यो बालबालिकाले ।

लोकतन्त्रमा सामाजिक न्यायका आधारमा शान्तिपूर्ण तरिकाले आफ्ना मागहरु राख्न पाउनु र उचित मागहरु प्रति सम्बन्धित पक्षहरुबाट सुनुवाई हुनुपर्ने कुरालाई मानवअधिकार सम्मत ढङ्गले हेरिनुपर्दछ । तर यसो भन्दैमा कसैले पनि आफ्ना माग परिपूर्तिका लागि बालबालिकाको भविष्यसँग खेलबाड गर्ने खालका गतिविधि गर्नुहुँदैन । शिक्षकहरुद्वारा उठाइएका जायज मागहरुलाई तत्काल गम्भीरताकासाथ सम्बोधन गरिनुपर्दथ्यो र पर्दछ

पनि । तर त्यसको बाहनामा विद्यालयलाई नै दीर्घकालीन रुपमा बन्द गरिनु आफैमा गलत पनि हो । यसलाई शिक्षक स्वयंले पनि गम्भीरताका साथ लिनु जरुरी थियो ।

प्रत्येक बालबालिकाले सहज रुपमा गुणस्तरीय शिक्षा पाउनु उसको आधारभूत अधिकार हो। तर शैक्षिक क्षेत्रमा देखा परेको समस्या, अराजकता तथा समस्या समाधानका लागि विगतमा भएका सहमतिहरुको पालना नहुनु, समस्या समाधानका लागि नयाँ प्रक्रियाहरु अवलम्बन नगरिनु तथा बालबालिकाको पढाइमा अवरोध सिर्जना गरिनु शिक्षासँग सम्बन्धित सबै पक्षहरुको गैरजिम्मेवारिताको परिणाम हो । यस्ता खालका गतिविधिहरुले लोकतन्त्रलाई संस्थागत विकास गर्न र बालबालिकाको शैक्षिक विकासमा योगदान पुर्‍याउन भने कदापि सक्दैन । देशका कुनै पनि बालबालिका कुनै पनि बाहानामा शिक्षाबाट वञ्चित गराइनु हुन्न र शिक्षालाई व्यापारीकरण पनि गरिनु हुँदैन । कुनै पनि बाहनामा बालबालिकालाई “साँढेको जुधाई बाच्छाको मिचाई”को प्रबृत्ति बनाइनु हुँदैन । ❒

xflb{s awfO{

संयुक्त राष्ट्रसंघले बालबालिकाविरुद्ध हुने हिंसा सम्बन्धी गरेको अध्ययनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नको लागि गठन गरेको गैरसरकारी संस्था सल्लाहकार परिषद्मा दक्षिण एशियाको तर्फबाट क्षेत्रीय प्रतिनिधिका रुपमा सिविनका अध्यक्ष uf}/L kWfgलाई मनोनयन गरेकोमा हामी अत्यन्त खुशी छौ । उहाँको कार्यकालको पूर्ण सफलताको निम्ति हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछौ ।

बाल सरोकार तथा सिविन नेपाल परिवार

!@ hg, ;Gbe{# cGt/f{6«o afn>dlj?4 ljZj lbj;

oftfoft If]qdf afn>lds p4f/ sfo{dn sf]pkfbo tf

१२ वर्षीय सुरेन्द्र कार्की कक्षा ४ मा पढ्दापढ्दै साथीहरुको लहैलहैमा लागेर टेम्पोको खलासी बन्न पुगे । सुनखानी ६, भोटे यमुना, सिन्धुपाल्चोक स्थायी घर भएका सुरेन्द्र आजभन्दा १ वर्ष अघिमात्र आफ्नो बाबुसँग काठमाण्डौ आएका थिए । उनका बाबु थानकोट स्थित त्रिभुवन स्मारकमा काम गर्ने गर्दछन् । सोही कारण उनका बाबुले उनको सबै परिवार सहित उनलाई पनि महादेव गा.वि.स. ४, चेकपोष्टमा डेरामा राखेका थिए । परिवारमा जेठा छोरा सुरेन्द्रलाई उनका बाबुले नजिकैको गोमालचोक शिशु निकेतन प्रा.वि.मा भर्ना गरिदिएका थिए । तर उनलाई पढाइभन्दा पनि उनको साथीहरुको संगतले गर्दा टेम्पोमा खलासी बन्न पट्टि आकर्षित गरायो उनका बाबु गुनासो गर्छन् ।

त्यसो त सुरेन्द्र मात्र होइन, चितवन, नारायणगढ स्थायी घर भएका प्रकाश पौडेल भने घरदेखि आजभन्दा २ वर्ष अघि नै भागेर काठमाण्डौ आइ कलंकीमा चल्ने टेम्पोमा खलासी भै काम गर्न थाले। कक्षा ७ मा पढ्दा-पढदै घरबाट भागेका प्रकाशका बाबु स्थानीय श्री जन विकास माध्यामिक विद्यालयमा प्रधानाध्यापक छन् । हाल उनी पनि कलंकी रुटमा चल्ने टेम्पोमा खलासीको रुपमा कार्यरत रहेका छन् । दिनभरि काम गरे बापत उनले ४०-५० रुपैयाँसम्म कमाउने गर्दछन् । त्यसैबाट उनी विहान बेलुका खाना खान्छन्, अनि बचेको पैसा आफूलाई मन लागेको अन्य सामान खरिद गर्छन् । विहान ४ बजेदेखि बेलुकी ७ बजेसम्म पनि काम गरेपछि, कहिले टेम्पोमा त कहिलेकाही सडकमै पनि सुत्नु पर्ने कुरा उनी बताउँछन् ।

माथिको उल्लेखित स्थिति हाल राजधानीमा चल्ने टेम्पो तथा माइक्रोबसमा कार्यरत बालखलासीहरुको हो। खासगरी यसरी चल्ने सवारी साधनमा कार्यरत यस्ता बालबालिकाहरुको जीवन जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेको देखिन्छ । कुनै पनि चल्ती सवारी साधनमा झुण्डिएर खलासी काम गर्नु बालबालिकाको निम्ति जोखिमपूर्ण काम हो र यसले उनीहरुको शारीरिक मानसिक विकासमा ठूलो हानि पुर्‍याउँदछ । बालश्रमको विविध स्वरुप मध्ये बाल खलासीहरुको यो दिनचर्या साँच्चीकै दर्दनाक रहेको छ । एकातिर हाम्रा देशमा बालश्रमका विविध स्वरुपहरु

विद्यमान रहेको छ भने नेपाल सरकारले बालश्रम सम्बन्धी अर्को ऐन पनि लागू गरेको घोषणा गरेको छ । बालश्रम (निषेध र नियमित गर्ने) ऐन २०५६ नामको उक्त ऐनमा २०५७ साल असार ७ गते लालमोहर लागेको भएता पनि १ मंसिर २०६१ देखिमात्र कार्यान्वयनका लागि लागू भएको हो ।

नेपालले संयुक्त राष्ट्रसंघ बालबालिका सम्बन्धी महासन्धि-१९८९, लाई अनुमोदन गरेलगत्तै बालबालिका सम्बन्धी ऐन-२०४८ र सोको नियमावली-२०५१, निर्माण भइसकेको परिवेशमा सिविन-नेपालले बालश्रमका विभिन्न क्षेत्रलगायत यातायात क्षेत्रमा कार्यरत बालश्रमिकहरुको उद्धार, पुनर्स्थापना, सामाजिकीकरण र विकासको निम्ति विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आइरहेको छ । २०५४ सालमा टेम्पो बालश्रमिकहरुको स्वास्थ्य तथा अन्य अवस्थाहरुको अध्ययन गरिएको थियो । सिविनको पहलमा सम्बन्धित मन्त्रालयहरु, समाज कल्याण परिषद्, ट्रेड युनियनहरु र व्यवसायीहरुको सहभागितामा, टेम्पो खलासी बालश्रमिक उद्धार कार्यदल-२०५४ गठन गरी सोको सक्रियतामा टेम्पो बालश्रमिकहरुको उद्धार कार्यक्रम सञ्चालन गऱ्यो । यसरी उद्धार गरिएका बालकको पुनर्स्थापनाका लागि सिविन गृहहरुमा ल्याइ उनीहरुको निम्ति विभिन्न कार्यक्रम उपलब्ध गराइएको थियो । यो अभियान प्रारम्भमा जुन रुपमा अगाडि बढेको थियो, पछि यसको गतिमा सुस्तता आयो । समयको परिवर्तनसँगसँगै नेपाल सरकारको नीतिमा पनि केही फेरबदल भयो । यसैकारण राज्यले अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि अभिसन्धिहरुलाई अनुमोदन गर्ने क्रममा आ.एल.ओ १८२ र १९० लाई अनुमोदन गऱ्यो । आइ.एल.ओ.का यी दुई सन्धिहरुले जोखिमपूर्ण बालश्रम तथा बालबालिकाले काम गर्न नहुने क्षेत्रको बिषयमा थप व्यवस्था गरेको छ । जसको अनुमोदनसँगै राज्यले बालश्रम (निषेध तथा नियमित) गर्न बनेको ऐन-२०५६,निर्माण गऱ्यो । राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानुनले यातायात श्रमक्षेत्रलाई अझ जोखिमपूर्ण भनी परिभाषित गऱ्यो । त्यसैले काठमाडौंका खलासी बालश्रमिकको बिषय यसै सेलाएन यस क्षेत्रलाई बालश्रम मुक्त बनाउने अभियानलाई पूर्णतादिन पुरानो कार्यदल पुनर्गठन गरी टेम्पो तथा माईक्रोबसलाई बालश्रममुक्त बनाउन बनेको कार्यदल-२०५७ मार्फत यसले आफ्ना कार्यक्रम अगाडि बढायो ।
टेम्पो तथा माईक्रोबसलाई बालश्रममुक्त बनाउन बनेको कार्यदल-२०५७, होस् या टेम्पो खलासी बालश्रमिक उद्धार कार्यदल-२०५४ विविध कारणहरुले गर्दा आफ्नो उद्देश्यअनुसारका कार्यक्रमले निरन्तरता पाउन सकेन । जसका कारण जोखिमपूर्ण यातायात क्षेत्रमा बालश्रमिकहरुको संख्या घटनुको सट्टा बढ्दै गयो । यसो किन भयो त ? दुई-दुई पटक सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरुको संयुक्त संलग्नतामा कार्यदल गठन गरी कार्यक्रमहरु अगाडि बढाउँदा पनि यसले यथेष्ट सफलता किन पाउन सकेन त ? यस बिषयमा निश्चय पनि घोत्लिनु जरुरी छ ।

यसै सन्दर्भमा अहिले फेरि सम्बन्धित मन्त्रालयहरु, यातायात व्यवसायी, ट्रेड युनियन, ट्राफिक प्रहरी तथा प्रहरी महिला सेलको सहभागितामा यातायात क्षेत्रबाट बालश्रम उन्मूलन अभियान राष्ट्रिय कार्यदल-२०६२ को पुनर्गठन गरिएको छ । यो कार्यदलले आगामी दिनमा यातायात बालश्रमिहरुको उद्धार, पुनर्स्थापना र विकासका लागि आफ्नो क्षेत्रबाट आवश्यकताअनुसार विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गरी यातायात क्षेत्रबाट बालश्रम उन्मूलन गर्ने लक्ष्यका साथ श्रावणको दोस्रो सातादेखि पहिलो चरणमा विभिन्न सचेतनाको कार्यक्रम सुरुवात गर्दैछ भने उनीहरुको उद्धार र पुनर्स्थापनाका कार्यक्रम पनि निरन्तर रुपमा सञ्चालन गर्नेछ ।

नेपालको हरेक श्रमक्षेत्रहरुमा बालबालिका जोखिमपूर्ण श्रम गरिरहेका छन् । सुरक्षित वातावरणमा परिवारको माया र संरक्षणमा हुर्कदै पढ्नु पर्ने उमेरका बालबालिकाले बाँच्नको लागि जोखिमपूर्ण श्रम गरिरहेका छन् । यसरी बाँच्नका लागि श्रमगर्ने बालश्रमिकहरुलाई त्यहाँबाट उद्धार गर्नु भनेको उनीहरुलाई त्यहाँबाट हटाउनु मात्र हो भन्ने आम धारणामा परिवर्तन ल्याउनु जरुरी छ । त्यसैगरी उद्धार पछि उनीहरुको उमेर, क्षमता र चाहनाअनुसार विकास हुने अवसरका बाटोहरु स्पष्ट हुनुपर्दछ । उद्धार गर्नु पहिले नै बालश्रमिकहरुलाई यहाँबाट हटेपछि हामी उनीहरु कहाँ जाँदैछन् भन्ने बारेमा उनीहरुलाई जानकारी दिनु जरुरी छ । श्रमक्षेत्रबाट उद्धार हुनु भनेको जीवनको विकास र सिर्जनशील हुने बाटो खोल्नु हो । वयस्क हुँदा आफ्नो खुट्टामा आफै उभिन सक्ने एक सक्षम र दक्ष नागरिक बन्ने बाटो खोल्नु हो भन्ने कुरा पनि बालकले बुझ्नु जरुरी छ । त्यसको साथै यातायात व्यवसायीहरु, श्रमिक (ड्राईभर) र अन्य सरोकारवालाहरुबीचमा धारणागत स्पष्टता हुनु जरुरी छ । कार्यदलले आफ्ना कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गरी त्यसको नियमित अनुगमन हुनु जरुरी छ । अन्यथा, यो कार्यदल पनि पुराना जस्तै भएर समस्या जस्ताको त्यस्तै भएमा यस अभियानप्रति नै आमधारणा अत्यन्त नकारात्मक बन्नसक्ने हुन्छ ।

बाल सरोकार डेस्क

“नयाँ नेपालको निर्माण बालबालिकाको साथमा थालौं”

सिविन–नेपाल

;Gbe{

nf]s tGq kZrft afn clwsf/sf ;DaGwdf pNn]v ePsf /fli6«o b:tfj]hx¿

लोकतन्त्रको बहालीसँगै देशमा भएका सम्झौता तथा दस्तावेजहरूमा बालबालिकाका सवालहरूलाई महत्वपूर्ण स्थान नदिइएता पनि केही प्रावधान उल्लेख हुनुका साथै केही महत्वपूर्ण निर्णयहरू भएका छन् ।

देशमा दिगो शान्ति स्थापनाकालागि नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) बीच २०६३ मंसिर ५ गते सम्पन्न **बृहत् शान्ति सम्झौतामा** महिला तथा बालबालिकाको अधिकारका बारेमा उल्लेख गर्ने क्रममा अठार वर्ष वा सोभन्दा मुनिका केटाकेटीलाई कुनैपनि सैन्यबलमा समावेश वा उपयोग नगर्ने तथा यसरी प्रभावित बालबालिकाहरूलाई तुरुन्त उद्धार गरिने र तिनीहरूको पुनर्स्थापनाको लागि आवश्यक र यथोचित सहयोग प्रदान गर्ने उल्लेख छ ।

२०६३ मंसिर १२ गते सम्पन्न **हतियार व्यवस्थापन सम्झौतामा** १८ वर्ष वा सो भन्दा मुनिका बालबालिकालाई सशस्त्र फौज वा समूहमा भर्ति गर्ने कार्यलाई निषेध गर्नुका साथै नेकपा (माओवादी) को सेनाको दर्ता गर्ने प्रक्रियामा १८ वर्ष वा सोभन्दा मुनिका बालबालिका भेटिएमा तत्काल फिर्ता पठाउने उल्लेख छ ।

नेपाल राज्यको अन्तरिम संविधान, २०६३ ले शिक्षा तथा संस्कृति सम्बन्धी हकलाई मौलिक हक अन्तर्गत राख्नुका साथै प्रत्येक नागरिकलाई माध्यमिक तहसम्म निःशुल्क शिक्षा पाउने हक प्रदान गरेको छ ।

हालै अन्तरिम सरकारद्वारा विधायिका संसदमा पेश गरिएको **अन्तरिम सरकारको कार्यक्रममा** “विद्यालय तथा अस्पताल र स्वास्थ्य केन्द्रहरूलाई हिंसामुक्त शान्तिस्थलका रुपमा कायम गरिनेछ” भनी उल्लेख गरिएको छ ।

निर्वाचन आयोगद्वारा प्रस्तावित **संविधान सभा सदस्य निर्वाचन आचारसंहिता, २०६३** को मस्यौदामा बालअधिकार संरक्षणका केही बुँदाहरू समेत उल्लेख गरेको पाइन्छ । ती निम्न छन् :

- कुनैपनि किसिमको जुलुस, र्‍याली वा आमसभा सञ्चालन गर्दा बालबालिकालाई सहभागी गर्नु गराउनु हुँदैन ।
- निर्वाचन प्रचार प्रसार लगायत निर्वाचनसाग सम्बन्धित गतिविधिमा बालबालिकालाई प्रयोग गनु गराउनु हुँदैन ।
- डर, धम्की वा लोभ देखाई वा अन्य कुनै पनि किसिमको प्रलोभनमा पारी बालबालिकालाई मतदानको कार्यमा प्रयोग गर्नु गराउनु हुँदैन ।
- विद्यालयको पठन पाठनको काममा असर पर्नेगरी लाउडस्पीकर तथा अन्य कुनै पनि किसिमको ध्वनी विस्तारक यन्त्रको प्रयोग गर्न पाइनेछैन ।

राजनीतिक समर्थन तथा प्रतिबद्धता

बालबालिकालाई सशस्त्र द्वन्द्वको दीर्घकालीन असरबाट जोगाउन र सशस्त्र द्वन्द्वको समयमा समेत उनीहरूको अधिकार रक्षा गर्न तथा उनीहरूलाई स्वभाविक बालापनमा हुर्किन दिन बालबालिकालाई शान्ति क्षेत्रको रुपमा सम्मान गर्ने प्रति सरकार तथा राजनीतिक दलहरूले सैद्धान्तिक रुपमा समर्थन जनाएको पाइन्छ । यसै सन्दर्भमा देशका प्रमुख राजनीतिक दलहरू नेपाली कँग्रेस, नेकपा (एमाले), नेकपा (माओवादी), नेपाली काँग्रेस (प्रजातान्त्रिक), जनमोर्चा नेपाल, नेपाल सद्भावना पार्टी, नेपाल सद्भावना पार्टी (आनन्दिदेवी) र राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टीले समेत बालअधिकार रक्षा गर्ने यस अवधारणा प्रति आफ्नो ऐक्यबद्धता र समर्थन जनाइसकेका छन् ।

बाअधिकार सम्बन्धी सम्पूर्ण जानकारीका लागि पाक्षिक रेडियो पत्रिका

afn rf}tf/L

cf0taf/ a]'sL ^ bl v ^:$% ah]; Dd

/]8of] ;u/dfyf Pkm=Pd !)@ yf[nf]$ d]ufxh{df

cjZo ;Ggxf];\

kZgf]Q/ M

प्रश्नः समाजमा हिंसा किन हुन्छ ?

– प्रवेश शाक्य, मोरङ

समाज विकासक्रममा मानिसहरुले विविधखाले हिंसाहरु र तिनका नकारात्मक असरहरु भोग्दै आएका छन् । समाज जसरी हिंसाहरु जन्मेका हुन्छन् त्यसको प्रतिरोधमा वा त्यसलाई रोकथाम गर्न पनि विविध उपायहरु जन्मेका हुन्छन् । हरेक समाजमा सकारात्मक र नकारात्मक दुवै कुरा त बरोबर भइरहन्छ । कुनै पनि समाजका हिंसा भएपनि त्यसको विरुद्ध लड्नु वा त्यसलाई रोकथाम गर्नको निम्ति विविध उपायहरु सोच्नु भनेको एउटा स्वभाविक कुरा हो । तर पनि कुनै पनि हिंसा घटिसकेपछि त्यसको विरोधमा लागिपर्नु एउटा स्थिति हो । तर महत्वपूर्ण कुरा भनेको त्यसका कारण पक्षहरु के के हुन् ? त्यसबारे छलफल, बहस र विश्लेषण हुनु जरुरी छ । हिंसा जवाफ प्रतिहिंसा हुन सक्दैन । अन्यथा त्यसले समाजमा थप अशान्ति र अस्तव्यस्तता निम्त्याउन सक्दछ । तसर्थ, संसारमा भइरहेका बालहिंसाको बिषयमा पनि हामीले त्यसरी नै सोच्नुपर्दछ । किनभने, हाम्रो समाजमा भइरहेका बालहिंसाको पनि विविध र ज्वलन्त उदाहरण रहेका छन् । हामीले त्यसको कारण पक्षहरुबारे पनि विस्तृत अध्ययन, अनुसन्धान गरी छलफल र बहस अनि विश्लेषण गरिनु जरुरी छ ।

सामान्यतया, भन्नुपर्दा मावन एक सचेत सामाजिक प्राणी हो । ऊ समाजमा एक्लै बस्न सक्दैन । समाजमा सँगसँगै बस्ने, सहकार्य गर्ने, एकअर्कालाई सहयोग र सद्भाव प्रदान गर्ने कुरा नै मानिसका सामाजिक स्वभावहरु हुन् । यसको निम्ति हरेक समाजमा आ–आफ्नैखाले सामाजिक मूल्य र मान्यता रहेका हुन्छन् । ती मूल्य र मान्यता भनेका सामान्य भाषामा एकखाले व्यवहारसंहिता पनि हो । समाजमा चल्दै आएका यसखाले मूल्य र मान्यताहरु अचानक परिवर्तन हुन जाँदापनि द्वन्द्व वा हिंसा हुने गर्दछ । यसबाहेक समाजमा विद्यमान विभेदहरुको कारण पनि हिंसा भएको पाइन्छ ।

प्रश्नको लागि हाम्रो ठेगाना :

afn ;/f]sf/, सिविन नेपाल

इमेलःcwinpublication@gmail.com

; dGgt, ; d[4, gof“g]kfn !

परिवार, समुदाय र राष्ट्रमा, महिला, पुरुषबीच हुने भेदभाव हटाएर मात्रै सम्भव छ ।

; dfg Jojxf/ cfh}yfnf}!!!

ultljlwx?

afn clwsf/ ;lglZr t ug{/fhgLlt s bn ;'u cfu|x

काठमाण्डौ बास-बालबालिका शान्ति क्षेत्र-राष्ट्रिय अभियानले जेठ २ देखि ९ गते सम्म विभिन्न ८ राजनीतिक दलका नेताहरुसँग भेट गरी आ-आफ्नो दलको घोषणापत्रमा बालअधिकार रक्षाको विषयलाई समावेश गर्न र संविधान सभा मार्फत बन्ने नयाँ संविधानमा बालअधिकार सुनिश्चित गर्ने प्रतिबद्धता जाहेर गर्न आग्रह गरेको छ। साथै आसन्न संविधान सभा र त्यसको निर्वाचन प्रक्रियामा बालबालिकालाई प्रयोग नगर्न र कुनैपनि किसिमले असर नपार्न तथा संविधान सभामा बालबालिकाको आवाज सुन्ने र सोलाई यथोचित मान्यता दिने संयन्त्रको निर्माण गर्न समेत आग्रह गरेको छ ।

माओवादीको जनसेना राखिएको शिविरहरुमा सुत्केरी आमा तथा बालबालिकाहरुको दयनीय अवस्था प्रति ध्यानाकर्षण गराउदै अभियानले उनीहरुलाई तत्काल शिविरबाट बाहिर बस्ने अवस्था सिर्जना गर्दै उनीहरुको अधिकार हननको अवस्था तथा अमानवीय स्थितिको तत्काल अन्त्य गर्न सम्बन्धित पक्षहरुलाई दबाब दिन समेत आग्रह गरेको छ।

बालबालिका शान्ति क्षेत्र-राष्ट्रिय अभियानले राजनीतिक दलहरुको घोषणापत्रमा बालअधिकार रक्षाको निम्न बिषयलाई समावेश गर्न अनुरोध गरिएको छ जसअनुसारबालबालिकालाई शान्ति क्षेत्र हुन् भन्ने राष्ट्रिय प्रतिबद्धता तथा अन्तर्राष्ट्रिय मान्यतालाई संवैधानिकरूपमा मान्यता दिलाउन संविधानसभापछि बन्ने संविधानमा यससँग सम्बन्धित छुट्टै प्रावधान समावेश गरिने छ। त्यस्तै, बालअधिकार हनन तथा बालबालिका जोखिममा पर्ने कुनै पनि कार्य भए गरिएमा त्यसलाई दण्डनीय अपराध घोषित गर्ने कानुनी व्यवस्था मिलाउन प्राथमिकता दिइनेछ।

afnSna ;~hfn u7g

रोल्पा बास/ सिविन-नेपाल रोल्पा र जिल्ला बालकल्याण समिति रोल्पाको संयुक्त आयोजनामा बालसमूहहरुका ३ दिने भेला लिवाङमा सम्पन्न भयो।

रोल्पा जिल्लाका विभिन्न गा.वि.स. र समुदायमा गठित १६ वटा बालक्लबका १६ बालक र १७ बालिका गरी ३३ जनाको सहभागिता रहेको थियो । भेलामा बालअधिकार बाल संरक्षण ,बेबारिसे रुपमा फलिएका बिष्फोटक पदार्थबाट बालबालिकालाई कसरी संरक्षण गर्ने, जन्मदर्ता र भर्ना अभियान, लागूपदार्थ, मादक पदार्थले बालबालिकामा पार्ने असर, बालविवाहको न्यूनीकरणमा बालसमूहका भूमिका, संविधान सभामा

बालबालिकाले उठाउनै पर्ने सवाल, बालमनोसामाजिक समस्या न्यूनीकरणमा बालसमूहको भूमिकाका स सिविन–नेपाल,रोल्पाका संयोजक तिलोत्तम पौडेल, जिल्ला बालकल्याण अधिकृत गोकर्ण पुन सिविनका झक्कुप्रसाद आचार्य, महेन्द्रराज रोका, दलमन पुनमगरले सहजीकरण गर्नुभएको थियो । भेलाले युवेन्द्र न्यौपानेको अध्यक्षतामा ११ सदस्यीय समिति समेत गठन गरेको छ ।

xdfuf0{sf]!)) lbgsf]:d[t

काठमाण्डौ बास⁄वरिष्ठ बालसाहित्यकार स्व. जनकप्रसाद हुमागाईंको १०० दिनको स्मृतिमा सिविन–नेपालले एक कार्यक्रमको आयोजना गर्‍यो । सो कार्यक्रममा उहाको प्रसिद्ध कृति “गोरे घर्तीको सवाई” नामक काव्य समेत काव्य विमोचन गरिएको थियो । सिविन–नेपालद्वारा प्रकाशित दोस्रो संस्करणलाई वरिष्ठ साहित्यकार कृष्णप्रसाद पराजुलीले विमोचन गर्नुभएको थियो । कार्यक्रममा साहित्यकार हुमागाईंका बारेमा साहित्यकारहरु डा.चुडामणि बन्धु,जिवेन्द्रदेव गिरी, गौरी प्रधान, सुधा शर्मा, मोदनाथ प्रश्रित, कृष्णप्रसाद पराजुली, रामकृष्ण दुवाल, गोपी सापकोटा, कार्तिकेय घिमिरे तथा विमलकुमार थापाले समेत जनकप्रसाद हुमागाईंका बारेमा बोल्नुभएको थियो

/fi6«;3Lo u}/;/sf/L ;+yf ;Nnfxsf/ kl/ifbdf uf}/L k|wfg

काठमाण्डौ बास–संयुक्त राष्ट्रसंघले बालबालिकाविरुद्ध हुने हिंसा सम्बन्धी गरेको अध्ययनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नको लागि गठन गरेको गैरसरकारी संस्था सल्लाहकार परिषद्मा दक्षिण एशियाको तर्फबाट क्षेत्रीय प्रतिनिधिका रुपमा नेपालका गौरी प्रधानलाई मनोनयन गरेको छ ।

यो सल्लाहकार परिषद्ले संयुक्त राष्ट्रसंघले हालसालै गरेको बालबालिका विरुद्ध हुने हिंसा सम्बन्धी प्रतिवेदनको सिफारिस व्यवहारमा कार्यान्वयन भए नभएको मूल्याङ्क र अनुगमन समेत गर्नेछ । यस अतिरिक्त उक्त परिषद्ले बालबालिकामाथि भएका हिंसा सम्बन्धी जानकारीहरुलाई आ–आफ्नो क्षेत्रबाट संयुक्त राष्ट्रसंघलाई प्रदान गर्नेछ । १८ सदस्यीय उक्त परिषद्मा ९ जना अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधि तथा ९ जना क्षेत्रीय र राष्ट्रिय स्तरका गैरसकारी संस्थाका प्रतिनिधि रहने व्यवस्था छ ।

z}lIfs ;fdu|L ljt/0f

अर्घाखाँची बास–सिविन नेपालको सहयोग र समाज सेवी बौद्धिक सर्कल (सिसेक)अर्घाचीको आयोजनामा सशस्त्र द्वन्द्वबाट प्रत्यक्ष रुपमा प्रभावित अर्घाखाचीका ४० जना बालबालिकालाई सिविन=नेपालले एक समारोहकाबीच शैक्षिक सामाग्री वितरण गर्‍यो । यसरी शैक्षिक सामाग्री प्राप्त गर्ने बालबालिकाहरु चिल्किा, ठाडा,छत्रगंज,डिर्भना,हंसपुर, सन्धिखर्क,खनदह र ठूला पोखरा गाविसका थिए । तिनिहरुले प्राप्त गरेका शैक्षिक सामाग्रीहरुमा विद्यालय झोला, विद्यालय पोशाक,कापी,मसी,ज्यामिती बक्स, कलम,रहेका छन् । सिविनले ती बालबालिकाहरुलाई विगत ३ वर्ष देखि निरन्तर रुपमा यस किसिमको शैक्षिक सहायता उपलब्ध गराउदै आएको थियो । शैक्षिक सामाग्री प्राप्त गर्ने बालबालिकाहरु कक्षा १ देखि ९ सम्म अध्ययन गरेका ५ देखि १६ वर्ष सम्मका रहेका छन् । जसमा २६ बालक र १४ बालिका रहेका छन् ।

åGå kLl8t afnaflnsfsf] ;≠If0f ug{/fHo ;'ú dfu

काठमाण्डौ बास– माओवादी जनयुद्धको क्रममा आफ्ना अभिभावक गुमाएकाहरुका छोराछोरीहरुले काठमाण्डौमा राज्यसँग विभिन्न माग गरी धर्ना दिएका छन् । उनीहरुले जनयुद्धको क्रममा मृत्यु हुने तथा घाइते भएका परिवारलाई राज्यले उचित संरक्षणको प्रबन्ध गर्नुपर्ने र ती परिवारका बालबालिकालाई "बाँच्न र पढ्न देऊ" भन्दै आफ्ना माग राखेका छन् । यसै बिषयमा राजधानीमा एक अन्तरक्रिया कार्यक्रमको आयोजना गरियो । उक्त अन्तरक्रिया कार्यक्रममा बालबालिकाको अधिकारको क्षेत्रमा क्रियाशील विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो । उक्त कार्यक्रमा सिविनका अध्यक्षले–"बालबालिका शान्ति क्षेत्र भएकाले कुनैपनि पक्षबाट उनीहरुलाई प्रयोग गरिनु नहुने बताउनुभयो ।"

afnaflnsf dGqfnosf k|ltlglwåf/f l;ljg e|d0f

काठमाण्डौ बास– महिला, बालबालिका तथा समाजकल्याण मन्त्रालयका एक प्रतिनिधि मण्डलले हालै सिविनमा भ्रमण गरेको छ । मन्त्रालयका सचिव पुण्यप्रसाद न्यौपानको नेतृत्वमा आएको उक्त प्रतिनिधि मण्डल र सिविनका अध्यक्ष गौरी प्रधान लगायतसँग सरकार र गैरसरकारी संघसंस्थाले बालबालिकाको संरक्षण एवं प्रबर्द्धन गर्ने सन्दर्भमा गर्न सकिने साझेदारी भूमिकाको बिषयमा छलफल भएको थियो । उक्त अवसरमा सो प्रतिनिधि मण्डलले सिविनका विभिन्न निकाय तथा बालगृहहरुको अवलोकन भ्रमणसमेत गरेको थियो ।

b]zsf ljleGg efudf ;fj{hlgs ;'g'jfO{;DkGg

काठमाण्डै बास– परिवर्तित अवस्थामा बालबालिका शान्ति क्षेत्र हुन् राष्ट्रिय अभियान अवधारणा र कार्यान्वयन बिषयमा देशका विभिन्न भागमा सार्वजनिक सुनुवाई सम्पन्न भएको छ । खासगरी परिवर्तित अवस्थामा बालबालिका शान्ति क्षेत्र हुन राष्ट्रिय अभियानको भावी कार्यदिशा कस्तो हुनुपर्दछ र त्यसको लागि राजनैतिक पार्टीहरुले के कस्तो भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ भन्ने सन्दर्भमा यो कार्यक्रमको आयोजना गरिएको थियो । यसैक्रममा काभ्रेपलाञ्चोकमा आयोजित सार्वजनिक सुनुवाईमा जिल्ला बालकल्याण समितिका अध्यक्ष एवं प्रमुख जिल्ला अधिकारी सिराम पोखरेलको अध्यक्षतामा सम्पन्न भएको थियो । सो कार्यक्रममा नेपाली काँग्रेस, नेकपा एमाले, नेपाली काँग्रेस प्रजातान्त्रिकका जिल्ला प्रतिनिधिहरुले आ–आफ्ना पार्टीको तर्फबाट विचार व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

सोही कार्यक्रममा जिल्लाका बालअधिकारको क्षेत्रमा क्रियाशील व्यक्ति, शिक्षक, प्राध्यापक, विद्यार्थी तथा पत्रकारहरुले बालअधिकारका विविध पक्षका बारेमा आ–आफ्ना विचार राख्नुभएको थियो । सो कार्यक्रममा जिल्ला बालकल्याण समिति काभ्रेपलाञ्चोक र सिविन नेपालले संयुक्त रुपमा आयोजना गरेका थिए । यसैगरी, सिन्धुपाल्चोक, नुवाकोट, अर्घाखाँची, मकवानपुर, दोलखा, सुनसरी, मोरङ, कास्की, बाँके, पर्वत, कन्चनपुर र झापा जिल्लामा पनि सोही बिषयमा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।

oftfoft ;fwgdf afnclwsf/ ;DaGwL hfgsf/L

काठमाण्डौ बास–यात्रुहरुमा बालअधिकार सम्बन्धी सचेतना अभिबृद्धि गर्नको लागि राप्ति अञ्चल सार्वजनिक यातायात व्यवसायी समितिद्वारा सञ्चालित बसको टिकटमा समेत बालअधिकार सम्बन्धी जानकारीहरु समावेश गरिएको छ । सिविन नेपाल तथा राप्ति अञ्चल सार्वजनिक यातायात व्यवसायी समितिबीच भएको सहमतिअनुसार समितिद्वारा मध्यमाञ्चल, पश्चिमाञ्चल तथा मध्यपश्चिमाञ्चालमा सञ्चालित करिब ४ सय भन्दा बढी सार्वजनिक यातायातका साधनले प्रयोग गर्ने यात्रु टिकट तथा बसमा समेत बालअधिकार सम्बन्धी सचेतनामूलक सामग्रीहरुको प्रयोग गरिएको छ ।

afnu[ksf @@ hgf afn snf0{p4f/

काठमाण्डौ बास– मानवअधिकार तथा बाल बचाउ केन्द्र नेपाल थानकोटमा संरक्षणमा रहेका २२ जना बालकहरुलाई विभिन्न बालअधिकारवादी संघसंस्थाहरुको पहलमा हालै उद्धार गरिएको छ। उक्त केन्द्रमा रहेका ती बालकहरुलाई संस्थाले उचित संरक्षण प्रदान गर्न नसकेको, बालबालिकालाई खान र बस्ने आधारभूत आवश्यकता समेत पूरा गर्न नसकेको र त्यहाँ रहेका अधिकांश बालकहरुको स्वास्थ्य स्थिति अत्यन्त कमजोर रहेको भन्दै जिल्ला बालकल्याण समिति, सिविन नेपाल, इन्सेक, सिविस तथा प्रहरी र सञ्चारकर्मीको उपस्थितिमा उद्धार गरिएको हो। उद्धार गरिएका अधिकांश बालकलाई विभिन्न खालका स्वास्थ्य समस्या देखिएको र ५ जना कुपोषणको शिकार भएका छन्। उक्त केन्द्रबाट उद्धार गरिएका बालकहरुमध्ये हाल १७ जना सिविनमा र ५ जनालाई एन.वाइ.ओ.एफ.मा आवश्यक संरक्षणको लागि राखिएको सिविन हेल्पलाइनका कार्यक्रम अधिकृत भरत अधिकारीले जानकारी दिनुभयो। हाल उक्त संस्थाकी सञ्चालक भक्कु भण्डारीलाई प्रहरी हिरासतमा राखिएको छ भने उनलाई कानुनी कारबाहीको प्रक्रिया अगाडि बढाइने बताइएको छ। उक्त संस्था अवैधानिक रुपमा सञ्चालन रहेको समेत पाइएको छ।

नेपाली बालबालिका: केही तथ्यहरु

---

१०० जना बालबालिकामा

४९ जना बालिकाहरू छन्।

५१ जना बालकहरू छन्।

१४ जना शहरमा बस्दछन्।

८६ जना गाउँमा बस्दछन्।

४० जना असाध्य गरिब छन्।

९० जनाले खोप पाएका छन्।

४७ जना कुपोषणको शिकार भएका छन्।

८० जना प्राथमिक विद्यालयमा भर्ना हुन्छन्।

तर ५१ जनाले मात्रै प्राथमिक शिक्षा पूरा गर्छन्।

८६ बालकहरु र ७४ बालिकाहरु प्राथमिक विद्यालयमा भर्ना हुन्छन्।

नेपालमा

कूल जनसंख्याको ४१ प्रतिशत १६ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरू छन्।

२७,००० बालबालिकाको मृत्यु पखालाबाट हुन्छ।

एउटै मात्र राष्ट्रिय स्तरको बालअस्पताल छ।

हरेक वर्ष प्रति लाख ४५० आमाहरूको प्रसुतिसम्बन्धी रोगको कारण मृत्यु हुन्छ।

१,०४,०६६ बालबालिकाको लागि एक जना बालविशेषज्ञको सुविधा छ।

५२% जनताको घरमा चर्पीको व्यवस्था छैन।

२८,००० सरकारी प्राथमिक विद्यालयहरू छन्।

वर्षेनी १२ हजार महिला तथा बालबालिकाहरु भारतमा बेचिन्छन्।

२६ लाख बालबालिकाहरु (५–१४ वर्ष उमेर समूह) विभिन्न खाले श्रममा संलग्न छन् ।

१० देखि १४ वर्ष उमेर समूहका बालिकाहरुले सोही उमेर समूहका बालकहरुले भन्दा दोब्बर काम गर्छन् ।

४०,००० बालबालिकाहरू बँधुवा मजदूरको रुपमा कार्यरत छन् ।

३४% विवाह, १५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूसँग हुन्छ ।

५००० जना सडक बालबालिकाहरू छन् ।

सरदर १०० जना बालबालिकाहरू जेलमा छन् ।

नेपालमा सशस्त्र संघर्षका कारण ८००० भन्दा बढी बालबालिका परिवारविहीन भएका छन् ।

भने करिब ४०००० भन्दा बढी बालबालिका विस्थापित भएका छन् ।

गत १० वर्ष भन्दा अघि शुरु भएको यस संघर्षका कारण कम्तिमा ४ सय ६१ जना निर्दोष बालबालिकाको मृत्यु भइसकेको छ ।

;[f]t l:ylt k|tj]bg, cfwf/e"t tyf k|fyld s lzIff sfo{s|d ljefu ;/sf/, lzIff tyf v]ns'b dGqfno / og]sf]g]kfn/l;ljg/cf0=Pn=cf]/ g]kfn ckf{ dxf;3/ s]Gb|b tYofÍ ljefu

---

सिविन–नेपाल र प्लान नेपालको साझेदारीमा प्रकाशित

सिविन–नेपाल

प्लान–नेपाल

सम्पर्क ठेगानाः पो.ब.नं. ४३७४, रविभवन, काठमाण्डौ । इमेलःcwinpublication@gmail.com

प्रमुख सल्लाहकार : गौरी प्रधान

सल्लाहकारहरु : माधव प्रधान, तारक धिताल, सुम्निमा तुलाधर, सुवोध श्रेष्ठ, कुमार भट्टराई, रश्मिला शाक्य

विशेष सहयोग : शुभराज पोखरेल, सूर्यनारायण श्रेष्ठ, अञ्जना प्रधान, भुमराज तिवारी, दीपेन्द्र पण्डित

;Dkfbs M ljdn sdf/ yfkf